

שבת ל

משה שווערד

1. ספר שערים מצויינים בהלכה

מקשים דהיה לו לומר חס על הנר חס על השמן, ושמעתי לפרש עפ"י הא דאיתא במס' ביצה (טז.) שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה חוץ מהוצאות שבת ויום טוב, אם פחת פוחתין לו, ואם הוסיף מוסיפין לו, וא"כ אם היה מאמין בדברי חז"ל לא היה חס על הנר השמן והפתילה, אלא בקטנות האמונה שלו נדמה לו שחס על הנר, וזהו כחס היינו שנדמה לו שחס על הנר, ולפי האמת אינו מרויח מאומה, כיון דאם פחת פוחתין לו.

2. תוספות מסכת שבת דף צד עמוד א

רבי שמעון פוטר – [1] נראה לר"י דמלאכה שאינה צריכה לגופה קרי כשעושה מלאכה ואין צריך לאותו צורך כעין שהיו צריכין לה במשכן אלא לענין אחר כי הצורך שהיתה מלאכה נעשית בשבילו במשכן הוא גוף (איסור) המלאכה ושורשו ולפי זה אתי כולהו שפיר הוצאת המת אין צריך למת ובמשכן היו צריכין לחפצים שהוציאו צד נחש שלא ישכנו אינו צריך לנחש ובמשכן היו צריכין לתחש וחלזון ומפיס

מורסא להוציא ליחה המזיקתו ואין עומד להכניס אויר ולהוציא ליחה תמיד אע"פ שנעשה פתח גמור שהרי ראוי (הוא) להכניס ולהוציא אם היה צריך מ"מ לא דמי לפתחים שבמשכן שהיו עומדין להכניס ולהוציא אבל לעשות לה פה דמאי למשכן וחייב והריגת המזיקין אין צריך להם ובמשכן היו צריכין לעורות אילים הנשחטים וחופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה ובמשכן היו צריכין לגומא לנעוץ בה או לדבר אחר וזב בכיס שלא יטנפו כליו הוי אינה צריכה לגופה שאינו צריך לכיס עצמו ואפילו למנות ראיתו או נקיים דצריך הכיס מ"מ אין צריך להוצאה זו דה"נ סגי ליה אי יתיב בחד דוכתא ומכבה גחלת שלא יזוקו בה רבים וכחס על הנר ועל השמן או על הפתילה המהובהבת כבר אין צריכין לגופן שבמשכן לא היה כיבוי אלא לעשות פחמין בכיבוי זה ומתקנין על יד כיבוי זה שיהו ראויין למלאכת הצורפין וכיבוי כדו שלא יקדיחו הסממנין בבישולין לא היה במשכן כי

זהירים היו שלא להרבות אש יותר מדאי וכן סותר ע"מ לבנות נמי לא מחייב ר' שמעון דבעי שתהא צריכה לגופה אלא כגון שסותר ע"מ לתקן יותר ממה שהיה בתחלה כגון שהבנין האחרון טוב מן הראשון כדמוכה בשמעתין דחס על הנר וכן קורע על מתו או שובר כלים למירמי אימתא אינשי דביתיה אין צריכין לגופה דבמשכן היתה קריעה לצורך תיקון דבר הנקרע ואע"ג דבהוצאה לא בעי רבי שמעון שיהא לגמרי כמו שהיה במשכן דלא בעי מר לעשות לו טס או ס"ת להגיה אע"פ שבמשכן הוצאת הנדבה היתה כדי לתקנה לעשות ממנה משכן וכלים במקלקלים כגון מכבה וסותר וקורע מסתברא דצריך שיהא על מנת לתקן כמו במשכן ולא חשיבי המקלקלים צריכות לגופה עד דהוי לגופו ולגופה והא דלא קרי לה לגופו ולגופה כיון דבעו תרויהו בכלל לגופה היא אבל לגבי מר וס"ת כיון דלא בעי אלא לגופו דהא לא בעי במר לעשות בו טס וס"ת כדי להגיה בו לא הוי בכלל לגופה ולפי שצריכות לגופה הוי כעין דהוי במשכן כמו שפיר' הוצרך להשיענו במר דלא בעינו לעשות לו טס כמו שהיה במשכן [2] ורש"י דפירש דברצונו לא היתה באה לו ולא היה צריך לה שאינה אלא לסלקה מעליו

כמו צד נחש שלא ישכנו או מכבה גחלת שלא יזוקו בו רבים דברצונו שלא היה בעולם וכן בפרק במה מדליקין (לעיל דף לא:) פירש חס על הפתילה המהובהבת כבר דאינה צריכה לגופה משום דאין צריך לכיבוי זה ואם לא הובערה מעולם הוה ניחא ליה דהואיל וחס עליה כי אית בה טפי הוה ניחא ליה בה קשה מסותר על מנת

לבנות כמו בתחלה וקורע בחמתו למירמי אימתא אינשי דביתיה דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שיהא בעולם ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למירמי אימתא אם כן מפיס מורסא לעשות לה פה יהא פטור דברצונו היה שלא היה מורסא מעולם וכן קורע יריעה שנפל בה דרגא על מנת לתפור דברצונו לא היה נופל בה וכן תופר בגד קרוע ברצונו שלא היה קרוע אלא צריך לפרש כדפירשת.

לבנות כמו בתחלה וקורע בחמתו למירמי אימתא אינשי דביתיה דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שיהא בעולם ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למירמי אימתא אם כן מפיס מורסא לעשות לה פה יהא פטור דברצונו היה שלא היה מורסא מעולם וכן קורע יריעה שנפל בה דרגא על מנת לתפור דברצונו לא היה נופל בה וכן תופר בגד קרוע ברצונו שלא היה קרוע אלא צריך לפרש כדפירשת.

לבנות כמו בתחלה וקורע בחמתו למירמי אימתא אינשי דביתיה דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שיהא בעולם ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למירמי אימתא אם כן מפיס מורסא לעשות לה פה יהא פטור דברצונו היה שלא היה מורסא מעולם וכן קורע יריעה שנפל בה דרגא על מנת לתפור דברצונו לא היה נופל בה וכן תופר בגד קרוע ברצונו שלא היה קרוע אלא צריך לפרש כדפירשת.

לבנות כמו בתחלה וקורע בחמתו למירמי אימתא אינשי דביתיה דהתם צריך למלאכה ורוצה הוא שיהא בעולם ואין לומר דלא ניחא ליה שיצטרך למירמי אימתא אם כן מפיס מורסא לעשות לה פה יהא פטור דברצונו היה שלא היה מורסא מעולם וכן קורע יריעה שנפל בה דרגא על מנת לתפור דברצונו לא היה נופל בה וכן תופר בגד קרוע ברצונו שלא היה קרוע אלא צריך לפרש כדפירשת.

3. ספר גליוני מנחת חן

שם לעולם בחולה שיש בו סכנה וכו'. והק' חדושי הר"ן - דאין מוקמי' בחשי"ב סכנה, הא זה פשיטא דפקו"נ דוחה שבת. תי' הרא"ה, דספיקא היא אם יישן כשהוא מכבה או לא, קמ"ל דלא יוציא את הנר או יכפה עליו כלי, אלא מכבה לאלתר וזריו ומותר. - ובשפת אמת תי' - דעיקר החידוש הוא בבא דליסטים - דסתם ליסטים על עסקי ממון באים וכשיניח לו ליטול ממנו לא יסתכן רק כיון דאדם בהול על ממנו חיישי' שיבא לידי סכנה, וקמ"ל דפטור.

4. חידושי הרישב"א מסכת שבת דף ל עמוד א

לעולם בחולה שיש בו סכנה וכו'. פירוש והשתא משמע לן דליסטים וגויים ורוח רעה כשיש בהם סכנה מיירי, ואפילו תימא דגויים היינו פרסיים שאין בהם סכנה איידי דקתני באידך פטור תנא נמי בדידהו פטור, וא"ת אם בחולה שיש בו סכנה פשיטא דמותר דאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, [1] וי"ל דהא קמ"ל כי אע"פ שהדבר ספק אם תסתלק הסכנה בכבוי הנר מכבין אותו כיון שיש חשש סכנה בהדלקתו, [2] אי נמי אשמעינן דבדבר של סכנה הזריז משובח ואין ממתינין לכפות כלי על הנר או להוציאה לבית אחר שבחצר.

5. ספר שערים מצויינים בהלכה

יטלטל דאין בו רק איסור דרבנן, ומתריך דאע"פ דיש להדר איסור קל, אפ"ה כל שעבר ועשה איסור תורה פטור, דבאמת דחוויה היא שבת אצל פקוח נפש, ולכך קמ"ל מתניי דאם ככה פטור, דהוה אמינא דלתחייב הואיל שיכול לעשות ע"י טלטול, קמ"ל דפטור. ועי"ש מה שמקשה עוד בהגמ' כאן.

לעולם בחולה שיש בו סכנה. הקשה בשו"ת שו"מ (מהר"ת ח"ג סי' ד) הא פקוח נפש דחוויה היא ולא הותרה, וכל מה שאפשר לעשות בהיתר טפי עושין, א"כ למה לא

6. ספר שערים מצויינים בהלכה

לכאורה תמוה למה פתח בדברי אגדה, הלא שאלו לו הלכה, וכתב בפירוש הגר"א על משלי (טו-כג) עפ"י מה שאמרו בירושלמי מס' יומא (פ"ח ה"ה) דהשואל הוא שופך דמים, דצריך לידע הדין, לכן כאשר ראה ר' תנחום דשואלין אותו בענין פיקוח נפש, א"כ מסתמא אינם יודעים שפיקוח נפש דוחה שבת, לכן פתח בדברי אגדה כדי למשוך לכם שישמעו הדין.

שאל שאילה זו לעילא מר' תנחום. פרש"י לפניו וכו'. ובחי' הגר"א מפרש לפי שהעם היו עומדין והחכם היה יושב קרי לעילא, שהעומד נראה למעלה יותר מן היושב, וכן (וירא יח-ח) "והוא עומד עליהם". וכן פירש בכך יהודע.

7. מהר"ץ חיות מסכת שבת דף ל עמוד א

גמרא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו י-ה וכו'. כיון שמת בטל מן התורה ומצות. נ"ב פתיחא זו מעין השאלה דמפ"ז מותר לחלל שבת בשביל החולה. כמו שאמרו חלל שבת זה כדי שישמור שבתות הרבה. ועיין בספר שיח יצחק על יומא שם מביא בשם הרב המאירי. דמפ"ז מפקחין לחיי שעה. מפני דאפשר שישב בתשובה ברגע זו אשר חי. ועי"ז יתקן כל אשר חטא ימי חייו ע"ש. וגם כאן התחיל בשבת החיים שיכולים לעשות מצות. ועי"ז חייבים לפקח נפש מישראל אפי' במקום חלול שבת. ועי"ז תבין כוונת רש"י כאן ד"ה כי לכלב החי כלומר גדולים החיים ופקוח נפש עכ"ל וכוונתו לסמוך ענינם להשאלה שנשאל. אם מותר לחלל שבת עבור חולה

8. מהר"ץ חיות מסכת שבת דף ל עמוד א

רש"י ד"ה ותקן כמה תקנות כמו משה תקן שיהיה שואלין בענינו של יום. נ"ב עיין במהרש"א כאן דהתעורר דהרי גזירות לא אשכחן במשה. ובאמת מצינו (יבמות ע"ט ע"א) משה גזר על הנתינים להרחיקם. ועיין גם כן בספר פ"י ריש פ"ד דר"ה דהביא בשם הסמ"ג. דאיסור הזאה אע"ג דאינה רק משום שבות כבר נגזרה בימי משה. וכי הפ"י דזה בכלל מה שאמרו חז"ל משה רבינו גזר כמה גזירות והיוחסין כתב דאין כוונת הש"ס על תקנות וגזירות ממש עצמו רק הכוונה על תורת משה. ואע"ג דהתורה הוא מפי ה'. מיהא אותה למשה. והביא מה דמצינו במדרש קהלת על קרא כי לכלב חי הוא טוב מאריה המת. אנדריאנוס שאל את ריב"ח אנה טוב ממש וכו'. א"ל תיפח רוחיה אתה בחיים בטלה גזירתך. ומשה רבינו בשעה שגזר עלינו לא תבערו אש בכל מושבותיכם. לא מדליק יהודאי נר בשבת ע"ש. הרי דהכוונה על כל התורה ורק כיון שניתנה מפי משה מיהא אותה למשה עיין (שבת פ"ט ע"א) א"ל הקב"ה הואיל והשפלת עצמך תהיה נקראת על שמך שנאמר זכרו תורת משה עבדי ע"ש:

המסורה והקמת מלכות בית דוד ————— • אז ישיר ■ שכה

■ אין לחלוק על דרשות ותקנות של משה

ישנם שני יסודות חשובים נוספים הקשורים לנידון זה. הראשון הוא, שאף לכלל שהביא הגר"ז, שבית דין אחד רשאי לחלוק על חברו בדין או הלכה שנלמדו באחת מהמידות שהתורה נדרשת בהם, יש יוצא מן הכלל. הגאון ר' זעליג עפשטיין זצ"ל (קובץ ישורון, סרך ל"ב, עמ' 327-332) הביא ראיות ממספר מקורות, שדרשות שנדרשו על ידי משה רבינו בעצמו עומדות בדרגה גבוהה יותר, ואין איש רשאי לחלוק על דינים ודרשות אלו, ולמעשה שקולים הם כהלכה למשה מסיני.

ואולי יש רמז ליסוד זה שתקנות ודרשות משה קיימות לעולם מדברי הגמרא במסכת שבת (ל'):

ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות, ותיקן כמה תקנות, וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים.

הגאון רבי דוד קאהן (רב ביהמ"ד גבול יעב"ץ) בפירושו לספר המצוות להרמב"ם (משה עד משה, עמ' ע"ב), מביא ראיה מדברי הגמרא בחולין, ח"ל:

אפילו היה המוציא משה בעצמו... יש לדון אם יכולים לחלוק על דרשת משה רבינו, כמו שסנהדרין הקטנים בחכמה ובמנין יכולים לחלוק על הגדולים מהם בדרשת י"ג מדות. ויש להביא ראיה מהא דחולין (קכ"ד ע"א), דנקט דק שהיה חולק עליו אלמלי - היה יהושע בן נון, ולא נקט משה רבינו. וזה הוא דיוקו של הבית יוסף (יורה דעה סוף סימן רמ"ב), להביא ראיה לדברי הא"ח שם, הרי דאינו רשאי. והגאון רבי זעליג עפשטיין זצ"ל הביא ראיה ממדרש תנחומא לקרא ד'בכל ביתי נאמן הוא'. אמנם צ"ד, שהרי אהרן נתוכח עם משה בשעיר הנשרף. וצ"ל דויכוח שרי, אבל אי לאו דמשה הודה לא היה לאהרן רשות לחלוק, לאחר שהודיע משה דעתו.

הרי ראיה ליסוד זה שלדרשות שנדרשו ע"י משה רבינו יש מעמד מיוחד, ואינן ניתנות לערעור, אלא הן כמו הלכה למשה מסיני לענין זה, וכן היא שיטת הבית יוסף.

וע"פ דברים אלו, יש לומר שדברי הגמרא בהם התחלנו מאמר זה 'משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין ודורשין בעניניו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת וכו', נכללים ביסוד זה, ותקנה זו חמורה היא מתקנות חז"ל אחרות, כיון שתוקנה על ידי משה רבינו¹.

¹ ויש לחקור בגדר תקנות משה האם דינם כמו כל מצווה או תקנה מדרבנן, או שמא מחמת דרגתם המיוחדת דינם כמצוות מן התורה, וכן בתקנת שואלין ודורשין ביר"ט יש לחקור כן (ועיין בחדושי הריטב"א (מגילה י"ז ב'), ובב"ח אר"ח סימן תרפ"ה, ובדברי חמודות' על הרא"ש ברכות (פ"א אות ל"א)).

10. שו"ת אגרות משה קדשים וטהרות חלק א סימן ב - בענין שערים לקדש קדשים במקדש ראשון
 צום העשירי יהי' לששון ולשמחה תרפ"ז, ליובאן. מע"כ אדוני אבי מורי ורבי הגאון הגדול מוהר"ר דוד שליט"א.
במאי דבדיק לן א"מ ברש"י שבת דף ל' שכתב דבקו שערים של בית קדשי הקדשים, הא בק"ק לא היו
שערים אלא פרוכת, הנה לא מצאתי מקור נכון שלא היו שערים ואדרבה משמע גם ברש"י מנחות דף צ"ח
 שהיו שערים, שכתב בד"ה בפרוכת פרוכת היתה פרוסה בפתח בית ק"ק לצניעות בעלמא ולא משום מחיצה
 דהא אמה טרקסין הואי במקדש ראשון עיי"ש, וכוונת רש"י דמאחר שהיה כותל היו גם דלתות ולא הוצרכו
לפרוכת אלא לצניעות בעלמא, ומחמת זה שפשיטא לרש"י שלא הוצרכו במקדש ראשון לפרוכת כתב שם וכי
 תימא לוקמא במקדש שני דהוי פרוכת משום דהוקשה קצת לומר שהיה פרוכת אף שלא הוצרכו לכן הוצרך
 להוכיח בראיות שא"א לומר דאיירי במקדש שני ומוכרחין לומר שאיירי במקדש ראשון והיה שם הפרוכת אף
 שלא הוצרכו לה לצניעות בעלמא... והנס שהיו דוחקין ובלטין בפרוכת כשני דדי אשה צריך לומר דהיה
נעשה כשפותחין הדלתות וגם אפשר שהיו בולטין דרך הדלתות והיה נס כפול זה הנכון לע"ד.

11. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף ל עמוד א

הודיעני ה' קצי כו'. ר"ל קיצו של אדם ממש שנגזר עליו מיום הולדן כמה שנים יחיה ובאיזה חודש ויום
 שימות באותה שנה וא"ל גזירה היא מלפני שאין מודיעין כו' מטעמא שיהיה כל ימיו בתשובה שכל שעה
 וכל יום וכל שנה הוא זמן מיתתו ואילו היה יודע זמן מיתתו ממש לא היה שב עד קרוב לאותו זמן ושוב
 בקש גם שלא הודעתני קיצי ממש ובאיזו שנה וחדש ויום הודיעני מיהת מדת ימי דהיינו באיזה זמן מהשנה כי
 יש ימים ארוכים בשנה ויש קצרים דהיינו מדת הימים שיהיו באותו זמן שאמות דהשתא מיהת כל שנה ושנה
 יהיה בתשובה באותן מדת הימים שיודיעו וא"ל שגם זה גזירה היא מלפני מטעמא דלעיל דלא יהיה זה כל ימיו
 בתשובה רק בכל שנה באותן מדת הימים וכמו שאמר שלמה כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים וגו'
 ושוב בקש דלכל הפחות אדע מה חדל אני דהיינו שלא אדע איזה שנה וחדש ויום לפי הגזירה מהלידה גם באיזה
 מדת הימים שיהיו באותו זמן אבל אדע באיזה יום מהשבוע דהשתא מיהת כל שבוע יהיה בתשובה באותו יום
 וקרוב לו וזה הודיע לו כי בשבת תמות כו'.

12. ספר שערים מצויינים בהלכה

<p>ומבואר מהגמ' כאן וכן מהזה"ק דדוד מת בשבת, אבל התוס' במס' חגיגה (יז. ד"ה אף עצרת) הביאו מירושלמי שם (פ"ב ה"ד) דחולק על הבבלי, ומת ביו"ט בשבועות. ועי' במדרש רות (ריש פ"ג) דנח נפשיה בעצרת שחל להיות בשבת. ועי' בסדר הדורות (אלף השלישי). ובמשנה למלך (אבל פ"ג ה"י).. ומה שפירש בחי' חת"ס כאן. וע"ע בהגהות הגרא"מ הדרוויץ.</p>	<p>אמר לו בשבת תמות. ועי' בזה"ק (תרומה קנו). תלתא אינון דאסתלקו מעלמא בהאי זימנא משה נביאה מהימנא עלאה, יוסף צדיקא ודוד מלכא וכו'. ובספר חסידים (סי' שנו) ולמה מתו משה ודוד בשבת כדי לקיים (שמואל ב ז-ט) "ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ", שהמפטיר קורא בתורה ומפטיר בנביאים ומברך במגן דוד. ועי' במס' פסחים (ק"ז).</p>
---	---

13. שפת אמת מסכת שבת דף ל עמוד א

אמות בא' בשבת [1] י"ל משום שלא רצה לבטל מצות עונג שבת של יום ההוא עצמו [2] ורש"י פי'
שיוכלו להתעסק בו ובהספדו וקשה כיון דימות בשבת ויקבר ביום א' א"כ יום הקבורה כיום המיתה
שיוכלו להתעסק בהספדו ומאי נ"מ:

14. שפת אמת מסכת שבת דף ל עמוד א

אמות בע"ש לכאורה קשה דגם כאן שייך הטעם דאין מלכות נוגעת בהכרתה כו' ואין לתרץ דמוחל על
 מלכותו דהרי גם אם הי' מת בא' בשבת בטח הי' שלמה מוחל על המלכות ומ"מ לא אהני לי' +

15. ספר יערות דבש - חלק ראשון - דרוש טז

וזו הכונה, כי דוד חשב שמת בעטיו של נחש, בעבור היותו גלגול אדם הראשון כנודע, וידוע כי בת שבע היתה גלגול חוה, ולכך ביקש מתחלה למות בערב שבת לתקן חטא אדם הראשון, ואמר ה' שמה שהוא עוסק בתורה הוא תיקון לחטא אדה"ר, ולכך אמר חביב לי תורתך שאתה עוסק יום אחד, כי מה שהאדם עוסק יום אחד בתורה, הקב"ה יחשבהו ליומו, כי ידוע ברכתו של הקב"ה הוא אלף, כדכתיב [ועיין דברים א'. יא] יוסף ה' לכם אלף פעמים, ולכך במדה רעה יחשב יום לשנה, ובמדה טובה, כברכתו של הקב"ה, יום לאלף כיומו של הקב"ה, כמבואר במדרש [ב"ר ח', ב] וזוהר [ה"ב קמ"ה ע"ב], ולכך אמר הקב"ה, שחביב יומו שעוסק בתורה יותר מאלף עולות שיקריב שלמה, שהוא כנגד הנ"ל:

והנה חשב דוד, אולי מת בחטא בת שבע, וידוע במדרש כי בת-שבע נלקחה לבית המלך באחד בשבת, דכתיב לעת ערב, ביום שנאמר בו ערב, ולזאת אמר דוד אמות באחד בשבת [שבת ל. ל] לתקן הקלקול באותו זמן, אמנם ידוע מאמר בת-שבע, כי אם ימלוך אדוניה והייתי אני ובני שלמה חטאים [מל"א א', כא] כי סימן זה היה בידם, שאם ימלוך שלמה, אזי נמחל החטא, וראויה היתה בת שבע לדוד, אבל אם לא ימלוך, ודאי מאת ה' היתה הסיבה זאת שאינו ראוי למלוכה. וזהו שאמרה, שאם ימלוך אדוניה והיינו אני ובני חטאים לה', וזהו שהשיב לו הקב"ה על שאלתו שימות באחד בשבת לתקן חטא בת שבע, וא"ל הקב"ה אין צריך לזה, שכבר הגיע מלכות שלמה בנך שימלוך, וזה לך לאות כי סר עונך וחטאתך תכופר וא"ש:

16. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף ל/א

שם הודיעני ה' קצין. לפירוש שני שכתב רש"י ז"ל דקצי רצונו לומר מנין השנים, יש להקשות והלא דוד המלך עליו השלום היה יודע שיש לו שבעים שנה מאדם הראשון או מהאבות וכנזכר במאמרי רבותינו ז"ל ולמה רצה להודיעו מנין השנים, ונראה לי בס"ד דידע שאדם הראשון נתן לו ע' שנה אך בשביל שנתחרט עליהם נתנו לו אברהם ויעקב ויוסף, והוא עודנו מסתפק אם אותם השבעים של אדם הראשון הלכה לגמרי ממנו, או שמא יקח זה וזה מאחר דאדם הראשון לא היה אלא תתק"ל, לכך א"ל הודיעני מנין השנים:

17. ספר שערים מצויינים בהלכה

אבא מת ומוטל בחמה וכלבים של בית אבא רעבים. פרש"י לשתי שאלות הללו הוצרך. ומפרש בעיון יעקב דלכך נודמן לו אלו שתי שאלות ביחד, דכיון כשמלאך המות בא לעיר הכלבים בוכים [עי' ברוך ס:] וסבר דאולי בוכים ג"כ בשביל שהם רעבים, וגם לא

חתוך נבילה. אבל הגר"א מפרש שבודאי לא בפעם אחד שאל ב' שאלות אלא זמן גדול היה בין שתי השאלות כו' ואין צריך לדחוק דעל שאלה דכלבים השיבו בתחילה.

18. שולחן ערוך הרב אורח חיים סימן שח סעיף יז

אבל כל מיני אוכלים ומשקים המותרים בשבת וכל מיני ספרים שמותר לקרות בהם מותר לטלטלם אפילו שלא לצורך כלל לפי שלא גזרו בימי נחמיה אלא על כלים ולא על אוכלים וספרים והרי הם עכשיו כמו קודם הגזרה שבימי נחמיה שהיה מותר לטלטל כל דבר הראוי בשבת אפילו שלא לצורך כלל. [1] אבל דבר שאינו ראוי בשבת היה אסור לטלטל אף בימי דוד ושלמה או קודם לכן. משא"כ כלים אפילו כוסות וקערות וסכין וכיוצא בהן כולן היו בכלל הגזרה שגזרו גם עליהן שלא לטלטלן כי אם לצורך תשמישן ולא לצורך מקומן ולא לצורך גופן כשאינו תשמיש המיוחד להן שהרי לא הוציאו אותן מכלל שאר כלים אלא מפני הצורך שיש בתשמישן יותר מבתשמיש שאר כל הכלים א"כ אין להתירן אלא לצורך תשמישן בלבד ואח"כ כשהתירו וחזרו והתירו לטלטל כל כלי שמלאכתו להיתר אפילו לצורך הכלי עצמו גם כוסות וקערות וסכין וכיוצא בהן היו בכלל זה ולא הותרו אלא לטלטלן לצורך הכלי עצמו אבל לא שלא לצורך כלל:

19. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שיא - דיני מת בשבת ושאר טלטול מן הצד, סעיף ז

יש מי שאומר שלא הצריכו ככר או תינוק אלא למת ערום, אבל אם הוא טז בכסותו א"צ ככר או תינוק.

20. מגן אברהם סימן שיא

ע"ז דאמר דוד אפחת דרגא מתותי ומת ומסתמא היה מלובש בבגדיו ואפ"ה היה אסור לטלטלו אם לא ע"י ככר או תינוק כדאיתא בגמ' ע"ש ושמעתי דבגדי דוד היו מוקצין דאסור לכל אדם ללבשן דשורפין על המלכים אבל שאר בגדים של מת לאו מוקצין הן ומ"ש ב"י איתא בחולין דף קכ"ה מת בכסותו פי' תכריכין מבטל ליה האי לא מבטל ליה עכ"ל וא"כ אזלי בתר מחשבתו וה"ל לא מבטל בגדי המת אלא דעתיד להפשיטו ולהלבישו תכריכין:

21. ספר שערים מצויינים בהלכה

ועי' ביוסף דעת (יו"ד סי' שצט סי"ג) שמביא קושיא בשם הגאון מו"ה גרשון פוזנר בספרו תפארת הגרשוני דבמס' סנהדרין (כא): אמרו דס"ת אחת עושה אותה כמין קמיע ותולה בזרועו, וא"כ היה לו לטלטלו אגב ס"ת, ותירץ דס"ת של מלך אסור להדיוט לקרות בו, ושלמה היה אז אונן ואסור בדברי תורה. והוא תירץ כיון דאמרו כאן דלא פסק פומיה מגירסא, א"כ אפשר דלמד בהס"ת ולקחה מעל זרועו ופתחה ללמוד, וא"כ אז לא היה הס"ת על גופו.

22. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף ל עמוד ב

(ו) ואביך הנח עליו ככר או תנוק וכו'. וצ"ב דהלא המלך מחוייב לישא ס"ת עמו כל ימי חייו, אלא שבמבואות המטונפות דנו אם צריך להכנס עם הס"ת, אבל לכל שאר המקומות צריך שילך עם ס"ת בזרועו כקמיע, וא"כ הכא הלא ודאי היה לדוד ס"ת בזרועו. והנה ז"פ דאסור לתת ס"ת על מת כדי להתיר לטלטל אותו, וצע"ג דאמרי' בב"ק סוף"ק דהיו מניחים הס"ת על משת המת והיו אומרים קיים זה מה שכתוב בזה היינו רק לכבד את המת בכך, אבל להשתמש בס"ת להתיר טלטול המת לית מאן דפליג דאסור לבזות ס"ת על כך. אמנם הכא הלא בלא"ה היה ס"ת בידי דוד שהרי מחוייב לשאתו בכל עת, וא"כ לישתרי לטלטלו מצד הס"ת דלא גרע מככר או תינוק. ואולי בשעת נפילתו נתגלגל ממנו הס"ת ודו"ק.

23. חתם סופר מסכת שבת דף קמב עמוד ב

[2] ונראה לי דהתם הי' צריך לטלטלו מכרמלית לרה"י ולזה לא סגי מלבשויו, דמוקצה עדיין לא גזרו עד נחמי' בן חכלי' בשעת גזירת כלים, וע"כ לענין טלטול מרשות לרשות שאל, ואין לומר א"כ מה שאל על כלבי' של בית אבא, י"ל בלא מוקצה נמי הי' מסופק לחתוך נבלה משום תיקוני אוכלא והחיתוך לצורך הכלבים ומ"מ לא נתקררה דעתי בזה לגמרי דא"כ מה אמר שהע"ה כי לכלב חי טוב מן הארץ המת כיון שלא היה הענינים שויים בשלמא אי ב' השאלות הי' משום מוקצה והקילו לכלב חי טפי מלארץ המת א"ש אבל אי לזה הוצרך משום הוצאה מרשות לרשות ולזה משום תיקון אוכלי' אין שייכ' להדדי' ונראה דרבינו אביגדור מפורש כפי' ב' שפירש"י בפ' במה מדליקין על שהקדימו להשיב על שאלת הכלבים קודם לשאלות הארץ. וה"ל לישנא ע"כ ס"ל כנ"ל דאל"ה לא מפרש כפשוטו, ועוד נראה דנחמי' אמוקצה דכלי' גזר אבל מוקצה דלאו כלי' כבר הי' גזירה קדמונית ושהע"ה משום טלטול מוקצה נזקק לשאול, ואי משום קושי' השל"ה י"ל דגנאי הוא למלך להחשיב טפל כמו שיורי כוס לגבי מלבשויו, ונוח לו יותר ע"י ככר ותינוק:

24. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף ל עמוד ב

לעולם אל ירהר אדם אחרי מדותיו של מקום אע"פ שרואה לפעמים העדר הסדור בין בני אדם כענין צדיק ורע לו רשע וטוב לו שהכל במשפט על דרך ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו ולהערה זו אמרו טוב כעס משחוק טוב כעס שהקב"ה כועס עם הצדיקים בעוה"ז משחוק שמשחק עם הרשעים בעוה"ז וטובה שמחה שהקב"ה משמח את הצדיקים בעולם הבא משחוק ששחק את הרשעים בעולם הזה רצו

בזה שתכלית הגמול והעונש הוא לענין נצחי וקיים והוא אמרם מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש תחת השמש הוא דאין לו הא למעלה מן השמש יש לו ר"ל לעולם העליון הוא עולם הנפשות וי"מ בעמל התורה וסודותיה והכל אמת למבין:

25. חידושי אגדות למהר"ל שבת דף ל עמוד א

טוב כעס משחוק וכו'. נראה שהפירש על פי המדרש הזה כי טוב הכעס כאשר הכעס אינו לעצמו, כי הכעס שיש לצדיקים בעולם הזה אינו לתכלית עצמו רק לנקותם מן החטא להביא אות' לעולם הבא, מן השחוק שאינו בעצמו ג"כ. כי השחוק שיש לרשעים בעולם הזה אינו רק לטורדם מן עולם הבא [ולשון כעס משמש על זה דבר שהוא כעס להוכיח האדם בשביל חטא וזה נאמר על הכעס שהוא על הצדיקים בשביל חטא שעשו וכן השחוק הוא דבר שאין בו ממש רק שחוק ונאמר זה על הטוב שהוא לרשעים בעולם שהוא שחוק שלא נשאר תמיד זה השחוק]. כי הכעס [שהוא] לתכלית עצמו הוא רע [שזהו לרשעים], * והשחוק שהוא לתכלית עצמו זהו בודאי טוב. כי אין ספק שהשחוק יותר [טוב] מן הכעס, ולכך השחוק [שהוא] לתכלית עצמו הוא טוב והוא שחוק של עולם הבא, [מן] הכעס שהוא לתכלית עצמו שהוא רע והוא כעס של עולם הבא.

26. חידושי אגדות למהר"ל שבת דף ל עמוד א

וכן לדבר הלכה. שאין לתורה שהיא אלקית חבור רק אל השלם ולא אל החסר, כי התורה [למעלתה] ושלימתה לא תתחבר אל המקבל, רק כאשר המקבל בשלימות, אז אפשר לו לקבל [התורה השלימה] ולא זולת זה. והוסיף רבא וכן לחלום טוב, שמראין לו לאדם חלום טוב כאשר הוא בשמחה. ודבר זה שהחלום אחד [מששים בנבואה] (ברכות נ"ז ב'), וכמו שאין השכינה שורה רק מתוך שמחה, [כך אין חלום טוב רק מתוך שמחה]. ודוקא חלום טוב, כי חלום טוב במה שהוא טוב, יש לו מדרגה יותר עליונה מן החלום הרע, כי כל טוב יש לו מדרגה עליונה ביותר ולכך לחלום טוב.

...

וקאמר אב"א הא והא ברביה הא קודם דפתח שמעתי, ראוי שיהיה לו שמחה, [כדי שיהיה לבו רחב בתורה, ואי משום כבוד התורה, הרי עדיין לא התחיל ללמוד]. אבל כאשר התורה יוצא מפיו, התורה עצמה היא של אש, ומאחר שהיא של אש [צריך שיהיה יראה במקום אש, לכך צריך שישב באימה ובריאה. משל לאדם שמקרב עצמו אל המלך, קודם שמגיע אליו יש לו שמחה], וכאשר הוא לפני המלך, אז ראוי שיהיה לו אימת מלכות. וכך ראוי לאדם שיהיה בשמחה ובשלימות, [שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה כדאמר שם] וכאשר הוא עם התורה ראוי שיהיה באימה בפחד מפני כבוד התורה).

27. כתב סופר עה"ת בראשית לט:

ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו המצרי. אמרו חז"ל [שבת ל:]: אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה. וצריך להבין למה לא, וכי כאיש אל שיכזב וימאס במי שפניו זועפות ולבו בקרבו נשבר שמתרחק ממנו, הלא ה' ישכון את דכא ושפל רוח. אלא הוא הדבר אשר דברנו במקו"א כי מי שהוא בשלימות אמונת אומן כי הכל מהשי"ת ומאתו לא תצא הרעות, לא יכאב לבו ולא תתבלבל מחשבתו אם יחלה או אם יבואו עליו אחד מן המקרים לא טובים לפי שעה וראות עין אדם, ומי שדואג כואב ונאנח ומצטער, חסרון אמונה והבטחון הוא, ואיש כזה אין ראוי שתשרה עליו שכינה כי חסרון השלימות הוא. ויפה אמרו אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, מי ששמח לבו ובטוח בה' כי לטב עביד, אע"פ שאינו רואה איך ומה: והיינו ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו המצרי, דקרא מספר בשבחו של יוסף שהיה ה' עמו תמיד גם כשהיה בעת צרה שהיה עבד לאדוניו, הגם שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה, משום שראה יוסף עצמו כאיש מצליח, שדרכיו מצליחים כשהיה בבית אדוניו המצרי, כי האמין שמאת ה' היתה זאת לו לטובתו להטיב אחריתו וקבל הכל בשמחה ובטוב לב. והיינו ויהי ה' את יוסף ולא זזה שכינה מאתו, משום ויהי איש מצליח ויהי בבית אדוניו, ראה עצמו איש מצליח ושש לבו ותגל נפשו:

28. בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף ל עמוד ב

אע"פ שראוי לאדם לעמוד נכנע ושפל רוח ראוי לו להעמיד עצמו בשמחה לקיים מצותיו ולמה שיגיעו מן השלמות שאין השכינה שורה מתוך עצבות שהעצבון מטמטם את הלב וסותם שבילי ההכנה ולא מתוך עצלות שקידה והתבוננות אלא מתוך שמחת הלב ליושר המזגים ואף דרך החכמים היה בישיבתם לפתוח במילי דבדיחותא:

אמר המחבר יען כי מלינו בדברי חכמים ז"ל דגרוסיק במסכתא זבאם פרוק
 זבאם מדליקין רבא מקמי דפסח לבו לרזנן אמר מלמא דבדיחוסא
 ובדחי רזנן ולסוף יסיב באימתא ופסחא בשמעסיה . ולמ"ד כמו ז' מחשב לפרש
 דברים כפשטן שהיה אומר להם מלמא דבדיחוסא ממאן במילי דבדחי דלמלכד
 שהיה מוקלס מהדעם אלא דבלא"ס לא יסכן לפרש כן דהא מייתי להא מלמא
 להא דאמריין לפיל מיניי שאלין שכינס שורה לא מתוך שחוק ולא מתוך קלוס
 ראש ולא מתוך שיחא ולא מתוך דברים בטלים אלא מתוך דבר שמחה של מלוא
 אמר רבי יהודה וכן לדבר הלכה ומקשיין עליה אימי והא"ר גידל אמר רב כל
 ס"ח שיושב לפני רבו ואין שפחותיו מוטפות מר חכוינה כו' ומשמי ל"ק הא מקמי
 דליפתח הא לבתר דפסח כי הא דרבה מקמי דפסח כו' וא"כ משמע להדיא
 דמקמי דפסח הוא דקאמר רב יהודה וכן לדבר הלכה ופרש"י דלריך לפסח
 במילי דבדיחוסא ברישא וא"כ א"א לפרש דהאי מילי דבדיחוסא היינו מילי
 דבדחי במילי דעלמא דהא אדרבה אמריין להדיא בדיפוך שאלין לפסחא בדבר
 הלכה מתוך אחד מכל אלו וכ"ש היכא דאיכא כולה לגריעותא אלא ע"כ לריכין
 אנו לפרש דהאי מילתא דבדיחוסא לריך להיום בענין שמחה של מלוא דעליה
 קאי וא"כ יסכן לפרש בא' משני דרכים או שנאמר דהאי מילי דבדיחוסא היינו
 ג"כ בד"ח שהיה שמחה של מלוא שמשמח הלב אלא שהיה אומר לתלמידיו אף
 שלא אליבא דהילכתא אלא כדי לחדד בו לתלמידים בדאשכחן להדיא בכמה
 דוכתי ברבה גופיה דאמריין ורבה לחדודי לאביי הוא דעביד וכ"ז הוי מקמי
 דפסחא בשמעסיה אבל לבתר דפסח הוי יסיב באימתא וקא מגמיר להו אגמורי
 לאסוקי שמעתא אליבא דהילכתא . או שנאמר דהי מילי דבדיחוסא שהיה
 שמחה של מלוא היינו במילי דאגדתא שמשמח לבו של אדם שאגדה מושכת
 לבו של אדם לדברי תורה :

30. ספר שערים מצויינים בהלכה [1]

עתידה אשה שתלד בכל יום כו' אחוי ליה
 תרגולת. ע"י פרש"י. ויש לתמוה
 הלא בכל פעם שתלד היא טמאה, ובחי'
 הגר"א מפרש דזה ודאי שלא יתבטלו ימי
 טומאה, אלא מכיון שתתעבר פעם אחת תלד
 כמה פעמים. אבל באגרא דכלה (ריש תוריע)
 כתב דלעתיד לבא תהיה הרה ויולדת יחדיו כי
 תופסק זוהמת הנחש, וממילא לא יהיה שום
 טומאה בלידה ע"י"ש.

31. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת שבת דף ל עמוד ב

כא) עתידה אשה שתלד בכל יום. ולפי פשוטו צ"ב דהרי כל אשה טמאה טומאת לידה בזכר ז' ימים ובנקבה י"ד יום וא"כ איך יכול להזדקק לה בכל יום שתלד, [2] ויל"ב דאין הכוונה שתתעבר ותלד בכל יום, אלא דומיא דתרנגולת דמייתי' עלה, שיש בה אשכול של ביצים. ע"י ביצה ז' ע"א שגומרת כ"א לכ"א יום וה"נ שמעוברת בפעם אחת הרבה ותלד כל יום ולד אחר.

32. ספר שערים מצויינים בהלכה

ופריו שוה. ובמהר"ל מפרש (נתיב העבודה פ"ז) מה שתקנו חז"ל לברך המוציא "לחם" מן הארץ, ר"ל מצד השי"ת הוא מוציא לחם, אלא שחטא של האדם גרם שאינו יוצא מוכן ושלם, וצריך עדיין הרבה טרחה עד שיהא ראוי לאכילה, אבל מצד המשפיע השי"ת הוא מוציא "לחם", ולכן לעת"ל שתפסק הקללה מן האדמה, אמרו בגמ' עתידה א"י שתוציא גלוסקאות, והכל יהא מוכן בשלימות ולא יהיו נצרכים כל תקון והכנה.

עתידה א"י שתוציא גלוסקאות וכלי מילת. כתוב בספר בית אהרון (פ' ויקהל ד"ה אלה) כי אחרי שיהיה אז העולם בתכלית השלמות ויתוקן העולם ויתעלה כל דבר, אין צורך לשום בירורין ויהי' כמו שהיה רצון הבורא בעת בריאת העולם שהיה טעם עצו